

Dijitalleşme Sürecinde Mali Müşavirlik Mesleği: Nitel Bir Araştırma Elbistan Örneği*

Nazan GÜNGÖR KARYAĞDI**

Nurettin KOCA***

ÖZET

Teknolojik gelişmelere paralel olarak önem kazanan dijitalleşme ve dijitalleşme süreci tüm dünyayı etkilediği gibi ülkemizi de büyük ölçüde etkilemiştir. Bu etkileşim ülkemizin bütün kurumlarında hissedilmeye başlamış; bireylerin yaşadığı bu sürece uyum sağlaması bir zorunluluk haline gelmiştir. Toplumun var eden bütün bireylerde olduğu gibi ekonomide büyük rol oynayan birçok meslek grubunda da bu zorunluluk ortaya çıkmıştır. Bu nedenle çalışmada, dijitalleşme süreci kapsamında mali müşavirlik mesleğinin durumu incelenmek istenmiştir. Veriler 2022 yılı içerisinde, Elbistan'da faaliyet gösteren mali müşavirlerle görüşme tekniği yoluyla toplanmıştır. Çalışmada nitel veri analiz yöntemi kullanılmış olup; elde edilen veriler MaxQda 2020 Nitel Veri Analiz programında analiz edilmiştir. Mali müşavirlerin sürece bakış açıları ve süreçten etkilenme durumlarının ortaya çıkarılmasını amaçlayan bu çalışmada, dijital dönüşümün hem mesleğe hem de muhasebe bilgi kalitesine etkilerinin olduğuna yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Mesleğe olan etkileri içerisinde, zaman tasarrufu ve hızı, adaptasyon, iletişim, motivasyon, verimlilik; muhasebe bilgi kalitesi açısından ise bilgiye erişim kolaylığı gibi konuların ortaya çıktığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Muhasebe Mesleği, Dijitalleşme

JEL Sınıflandırması: M41, M49

Financial Advisory Profession in The Digitalization Process: A Qualitative Research Example of Elbistan

ABSTRACT

The digitalization and digitalization process, which has gained importance in parallel with technological developments, has affected the whole world as well as our country to a great extent. This interaction has begun to be felt in all institutions of our country; It has become a necessity for individuals to adapt to this process. For this reason, in the study, it was desired to examine the situation of the financial consultancy profession within the scope of the digitalization process. The data were collected in 2022 in Elbistan with the interview technique. Qualitative data analysis method was used in the study and the obtained data were analyzed in the MaxQda 2020 Qualitative Data Analysis program. In this study, which aims to reveal the perspectives of financial advisors on the process and their impact on the process, results have been obtained that digital transformation has an impact on both the profession and the quality of accounting information. Among the effects on the profession, time saving and speed, adaptation, communication, motivation, productivity; in terms of accounting information quality, issues such as ease of access to information, transactions have been obtained.

Keywords: Accounting, Accounting Profession, Digitalization

Jel Classification: M41, M49

* **Makale Gönderim Tarihi:** 28.09.2022, **Makale Kabul Tarihi:** 11.11.2022, **Makale Türü:** Nitel Araştırma
Makaledeki anket çalışmasının, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Etik Kurulu'nun 23.11.2021 tarihli 76560 sayılı toplantısında, etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

** Dr. Öğr. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, ngkaryagdi@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3938-4147.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Afşin Meslek Yüksekokulu, kocanurettin417@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3309-9428.

1. GİRİŞ

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızla artmasına rağmen bazı meslek gruplarında teknolojik gelişmelerden ve dijital ortamlardan yararlanma tam olarak istenilen düzeyde değildir. Yeni yöntemlerin kabul edilmesi konusunda isteksizlik ve dijital platformların kullanılmasına ilişkin bilgi eksikliğini bu duruma etki eden sebepler arasında sayılabilir. Ancak, günümüzde birçok alanda yapay zekâ ve dijital dönüşümü gerektiren ürünler, uygulamalar kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, bilgiyi üretme ve sunma amacı taşıyan meslek mensuplarının belirli bir eğitimden geçmeleri, teknolojik gelişmelere ayak uydurmaları ve gerekli teknik donanımına sahip olmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu meslek grupları içerisinde yer alan muhasebe meslek mensupları da teknolojik gelişmeleri yakından takip etmeli, çok miktarda veriyi kısa sürede analiz edip; bu analizleri yorumlama gücüne sahip olmalıdır. Bu durum, dijital dönüşüme ayak uydurmayı zorunlu hale getirmektedir.

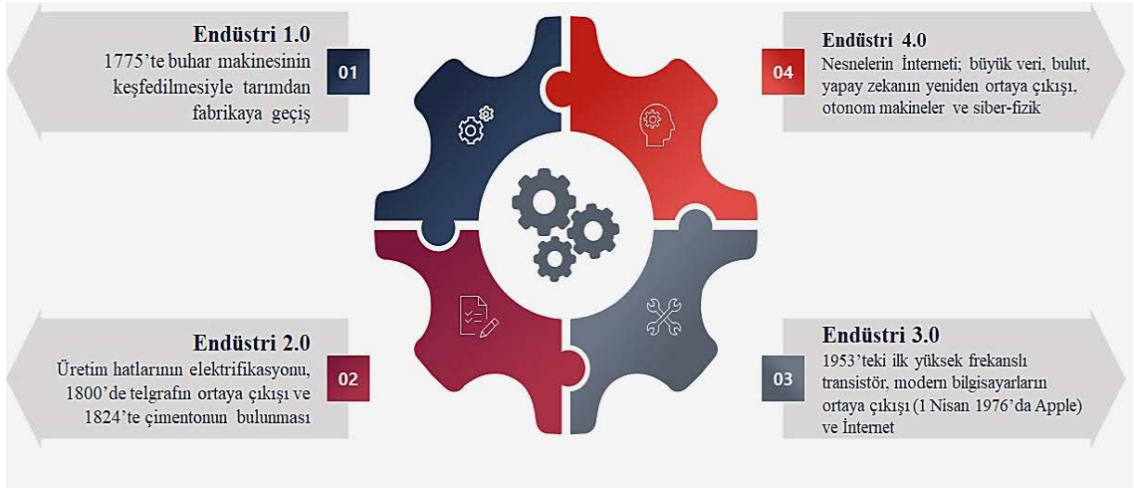
Bu bağlamda çalışmanın amacı, dijitalleşme ışığında muhasebe mesleğinin dijital dönüşüm sürecinden etkilenme durumu ve meslek mensuplarının sürece bakış açılarının değerlendirilmesidir. Bu çerçevede çalışmada ilk olarak dijital dönüşüm sürecine, dijital dönüşüm ve muhasebe mesleğine, daha önce yapılan akademik çalışmalara, son olarak araştırmanın yöntem ve uygulamalarına, sonuç ve önerilere yer verilecektir.

2. DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜRECİ

Dijitalleşmenin yaygınlaşması, iş ilişkilerini, eylemleri değiştirmiş; meslekler ve üreticilerin beklentilerinde büyük değişiklikler oluşturmuştur. Yaşanan bu hızlı gelişmeler teknolojik-bilimsel bir devrimin oluşmasına zemin hazırlayarak; daha duyarlı ve hızlı cevap verebilen ekonomik bir sürece zemin hazırlamıştır. Endüstriyel dijitalleşme dönemi başlamış ve bu dönemde organizasyonlar, süreçler, iş görenler, üretime, ürünlere ilişkin konularda edinilen verilerin sağlıklı bir şekilde toplanması, analiz edilmesi, işlenmesi için yatırımlar ön plana çıkmıştır.

“Endüstriyel Devrimler” olarak ortaya çıkan bir dönem başlamıştır. Dört büyük sanayi devriminin var olduğu bu dönemde sırasıyla buhar gücü, elektrifikasyon ve otomasyonlar kullanılmıştır. Endüstriyel devrimler, ekonomik gelişmelere büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Dijital sistemin itici gücü olmasından ötürü büyük önem kazanan endüstriyel devrimler, rekabet ortamında devletlere ekonomik kalkınma açısından teknolojik yeniliklere nasıl adapte edilmesi gerektiği konusunda yardımcı olmaktadır (Koç ve Teker:305). Endüstriyel devrimlerin tümü, toplumların ve bireylerin yaşamını derinden etkileyecek yenilikçi bir anlayışa sahiptir (Türkel ve Yeşilkuş, 2020:333).

Endüstriyel devrimlerin gelişiminde yaşanan değişimler aşağıda yer alan Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Endüstriyel Devrimlerin Gelişimi **Kaynak:** (Türkel ve Yeşilkuş, 2020 : 336).

Endüstriyel devrimlerin ilki olan birinci sanayi devrimi, insan ve hayvan işçiliğinin hakimiyetinden makine kullanımına geçilmesi, geçilerek yeni üretim süreçlerinin oluşturulmasıyla meydana gelmiştir (Allen, 2011: 200). Birinci Sanayi Devrimi, ekonomik olarak büyümenin ve işgücünün belirgin bir şekilde sanayileşmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

1860-1914 yıllarında ortaya çıkan ikinci sanayi devrimi elektrik, telgraf, telefon, radyo gibi iletişim teknolojilerinin keşfedilmesiyle hız kazanmış; yeni teknolojiler işçi sınıflarının yaşam standartlarını arttırarak, paranın satın alma gücünü arttırmıştır. Yine bu dönem, sermaye kullanımının üretim sürecinde artmasına, arz ve talep miktarlarındaki artışlara, büyük şirketlerin ortaya çıkmasına, işletmelerde kullanılan üretim faktörlerinin verimliliğinin artmasına, çalışanların talep ve beklentilerinin karşılanması için daha aktif yönetim anlayışının hâkim olmasına katkı sağlamış ve bu yönde gelişim göstermiştir (Türkel ve Yeşilkuş, 2020: 334)

Üçüncü sanayi devrimi, bilgisayar teknolojisinde yaşanan gelişmelerin hız kazandığı, insan gücüne olan ihtiyacın giderek azaldığı ve üretim hızının ise bilgisayar sistemleriyle arttığı devrim olarak ifade edilmektedir (Koç ve Teker, 2019: 305). Dijital ekipman ve araçlar, üreticiler tarafından hem üretim hem tasarım için aktif bir şekilde kullanılmakta; iş görenler arasında iş birliğinin yapılmasını kolaylaştırmaktadır. Böylece büyük ölçekte üretim kaynağı oluşturulup; üretimin dijitalleşmesi sağlanmıştır. Özellikle internet, yazılım, donanım, telekomünikasyon çerçevesinde büyük ilerlemeler yaşanmış; ticari uygulamalara yansıyan bu ilerlemeler üretkenlikle önemli kazanımlara katkı sunmuştur.

Dijitalleşme sürecine insani müdahalenin yapılabileceği bir devrim olarak nitelendirilen “Endüstri 4.0” ya da diğer bir ifadeyle “Dijital Devrim”, dijital üretim ihtiyaçlarına daha iyi adapte olunması ve dijitalleşmenin geliştirilmesi olarak kabul edilmektedir (Türkel ve Yeşilkuş, 2020: 335). Dijitalleşmenin hız kazandığı Endüstri 4.0 devriminde ise, üretken birimlerin sayısallaştırılması ve birbirine bağlanmasıyla sadece organizasyonlar değil, lojistik, AR-GE faaliyetleri, muhasebe işlemleri gibi birçok alan etkilenmiştir. Bunun yanı sıra eğitimsel inovasyonda da büyük değişimleri beraberinde getiren Endüstri 4.0 devrimi, insan- makine ara yüzünü evrensel hale getirmiş; yapay zekâ ve

dijital fiziksel platformlardaki uygulamalarla sürece olumlu katkı sağlamıştır (Türkel ve Yeşilkuş, 2020: 333).

Dünya, teknolojik gelişmelerle yaşamın kolaylaştığı ancak toplumsal kırımlarla ortaya çıkan bu olayların etkisiyle sosyal ve ekonomik krizlere neden olan bir küreselleşme süreci içerisine girmiştir. Özellikle 2010 yılında yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak bilgi datasındaki büyük gelişmelerin ekonomik ve sosyal hayata yansımalarıyla bütün ülkelerde köklü bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmıştır (Erdoğan, 2020: 3). Üçüncü sanayi devriminden sonra iyice gelişmeye başlayan dijital teknolojiler, toplumları ve toplumların bağlı oldukları ekonomiyi büyük dönüşüme uğratmıştır (Schwab, 2017: 16)

Dördüncü sanayi devrimiyle, veri işleme ve depolama işlemlerine yönelik yapılan çalışmalar daha da artırılmış; bilgiye ulaşım her bakımdan kolaylaştırılmıştır (Fırat ve Fırat, 2017:17). Bu dönüşümle birlikte ortaya yeni kavramlar çıkmıştır. Bu kavramlardan biri olan dijitalleşme, manuel olarak işlenen verilerin bilgisayarlar aracılığıyla dijital ortama aktarılması ve işlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca dijitalleşme, bilgilerin fiziksel bir bağlılık olmadan sunulmasını da ifade etmektedir (Erdoğan, 2020 :3). Dijitalleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan dijital dönüşüm süreci ise, dijital teknolojinin toplumun bütün alanlarında uygulanmasını sağlayan bir iş modeli olarak ifade edilmekte; ürün ve hizmetleri sayısallaştırma yoluyla dijital çıktılara dönüştürmeyi hedef edinmektedir (Henriette vd.,2015: 437) .

Hızla artan veri miktarları, işletmeler için dijitalleşmeyi ve bu sürece uyumu zorunlu hale getirmiştir. Artan rekabet ve küresel entegrasyona bağlı olarak gelişim gösteren bu süreç, toplumun dijitalleşme bakış açısını olumlu etkileyerek dijitalleşme sürecinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca bu değişim ve dönüşüm süreci, birçok meslek gurubu için dijital teknolojilere uyumu ve değişimi zorunlu hale getirmiştir (Banger, 2018: 74).

Bilgi teknolojileriyle veri ve bilgiyi elde edip, bilgiyi işleme ve sunma gibi işlemlerde zaman ve güvenilirlik faktörleri önem kazanmış; tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de dijital dönüşüm kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de son yıllarda dijitalleşme konusunda üretimden tedarike, sanayiden hizmet sektörüne kadar birçok alanda aşamalar kaydedilmiştir. (Erdoğan, 2020: 6). Nesnelerin interneti, yapay zekâ, üç boyutlu baskı, enerji depolaması, kuantum hesaplama gibi sistemlerin kullanılmasında gelişim gösteren dijital dönüşüm süreci muhasebe endüstrisinin önemli argümanlarından olmuştur. Muhasebe meslek mensupları da dijitalleşmenin etkisiyle teknolojinin benimsenmesi konusunda daha duyarlı davranarak yoğun iş yüküyle ortaya çıkan sorunlara çözüm sunmaya çalışarak mesleğin her aşamasında dijital dönüşümü ve uygulamalarını temel almaya başlamışlardır (Serçemeli, 2018: 374).

3. DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE MUHASEBE MESLEĞİ

Ekonominin doğuşu ile ortaya çıkan muhasebe bilimi, yönetim tekniklerinin en eskilerinden biri olarak bilinmektedir. Hesap tutma tekniği olarak tanımlanan muhasebe, uzun yıllar mali işlemlerin kontrol edilerek kayıt edilmesi işlevidir. 13. Yüzyıldan bu yana muhasebe bilgi sistemiyle alakalı yazılan kitaplar, muhasebenin kayıt ve kontrol işlevlerini günümüze kadar taşımış; bu işlevlerde yaşanan gelişmelere bağlı olarak raporlama ve denetim de muhasebe fonksiyonları içerisine girmiştir (Dursun vd., 2019: 266).

İşletmelerin finansal bilgilerinin iletilmesine, raporlanmasına ve denetlenmesine yönelik işlemlerin kontrol edilmesi ve kayıt altına alınmasını üstlenen muhasebe mesleği dijital dönüşümün etkisi altına aldığı meslek gruplarından biridir (Erdoğan, 2020: 8). İşletmelerin mali nitelikteki işlemlerini kayıt altına alan muhasebe sisteminin bilgi aracı olmanın yanı sıra öngörme ve kontrol aracı olarak kullanılması, meslek mensuplarının iş tanımları konusunda etkili olmuştur (Sevilengül, 2009: 11). 17.12.2017 tarihinde yayınlanan 30273 sayılı Resmî Gazete’de yer alan Tebliğ ile muhasebe meslek mensuplarına ve mükelleflerine e-beyanname, e-fatura gibi teknolojik gelişmeleri kullanma zorunluluğunun getirilmesiyle dijital dönüşüm ve avantajlarının mesleğe yansıtıldığı görülmektedir. Bu dönüşüm, işletme-meslek mensubu-devlet arasındaki bilgi akışını ve raporlamayı daha hızlı, güvenli ve etkin hale getirmektedir (Dursun vd., 2019: 267).

Muhasebe alanında bilgi teknolojilerine uyumun sağlanması yıllarca kullanılmış olan geleneksel tekniklerin bilgi ve eski kayıtlara ulaşmadaki zorlukları ortadan kaldırmıştır. Gerekli bilgi ve kayıtlara kısa sürede erişilmesi, ortak dillerin kullanımında sağlanan kolaylık verilerin kontrol edilmesi ve karşılaştırılması dijital dönüşümün muhasebe alanındaki önemini ortaya koymuştur. Bu değişimlere bağlı olarak, fiziki olarak defter tutma anlayışından uzak durulmuş ve inovatif bir dönüşümle dijital muhasebe anlayışı hâkim olmaya başlamıştır (Arslan ve Karkacier, 2019: 430). Bu anlayışla birlikte muhasebe işleyişi büyük oranda değişime uğramış, önceleri fiziki olarak gerçekleştirilen sınıflandırma, kaydetme, raporlama gibi faaliyetler yerini dijitalleşmeyle ortaya çıkan yapay zekâ olgusuna devretmiştir. Yapay zekânın kullanılmasıyla veriler daha çabuk toplanmakta, saklanmakta ve analiz edilmektedir (Akdoğan ve Akdoğan, 2018: 1). Muhasebedeki rutin ve tekrarlanan süreçler otomatikleşmiş, bilgi tabanlı teknolojiler hızlıca gelişme göstermiş; geleneksel kâğıt tabanlı işlemler yerini çevre dostu ve düşük maliyetli, beklentilere daha hızlı bir şekilde yanıt veren, daha z kaynakla daha verimli işleri oluşturan dijital iş akışlarına bırakmıştır (Karcıoğlu ve Binici, 2021: 228). Ayrıca klasik muhasebe anlayışında hâkim olan kayıtlarda sıkça karşılaşılan hataların daha kısa sürede ve kolay şekilde düzeltilmesi sağlanmıştır (Erdoğan, 2020: 10).

Dijitalleşmeyle birlikte gelişim gösteren elektronik muhasebe bilgi sisteminde elde edilen veriler, bilgiler dijital ortamlarda hazırlanmakta ve ilgililere sunulmaktadır. Bu dijital bağlantı işlemleri, daha az sayıda insan çabası gerektirdiğinden yapılan işlemler şeffaf bir ortamda üretilmektedir (Erdoğan, 2020: 9). Dijital dönüşümle beraber, yapılan günlük işlemler analizlere hazır konuma getirilerek sınıflandırılmayı tabi olmakta; elektronik imza vasıtasıyla günlük işlemlerin hangi personellerce yapıldığı kayıt altına alınabilmektedir (Gönen ve Solak, 2017: 65). Klasik muhasebe anlayışında, temel mali tabloların hazırlanması ve sunulmasında işletme ile ilgili ortaya çıkan bilgiler yorumlanmakta ve elde edilen raporlarla geleceğe ilişkin kararlar alınmaktadır. Fakat dijital dönüşüme bağlı olarak gelişen muhasebe sisteminde, hazırlanan raporların analizi akıllı sistemler tarafından yapılarak; finansal tablolar dâhil ortaya çıkan birçok bilginin yorumlanması bileşik dil aracılığıyla mümkün olmuştur (Erkuş ve Chiu, 2014: 174-175).

Bütün gelişmeler sayesinde muhasebe verilerinin saklanması ve arşivlere erişim daha da kolaylaşmıştır. Klasik anlayışın aksine muhasebe kayıtlarını sanal ortamlarda muhafaza etmek daha güvenilir bir hal almıştır. Böylece etkin ve uzun veri arşivinin sağlanmasıyla birlikte, veriye erişim kapsamındaki maliyetler düşmüş bu da işletmelere büyük çapta avantaj sağlamıştır (Tsai,2007:51). Dijital teknolojinin muhasebeye uyumlaştırılması ve uygulanmasıyla birlikte meslek mensuplarının yerine getirdiği görevler, ileri teknolojiler

tarafından yapılmaya başlanmıştır. Meslek mensuplarının üstlendiği rollerde değişiklikler olmuştur (Karcıoğlu ve Binici, 2021: 229).

Muhasebe bilgi sisteminde yaşanan akıllı kayıt sistemi, mesleği icra eden meslek mensuplarının konuya ilişkin bilgi düzeylerini ve mesleki yeterliliklerini gözden geçirmelerini gerektirmiştir. Ayrıca, muhasebe sistemleri tasarlayan, veri tabanlarındaki bilgilere kolayca erişen ve bu bilgileri etkin bir şekilde kullanabilen, yeni teknolojiye kolayca uyum sağlayabilen personel ihtiyacını da arttırmıştır (Erturan ve Ergin, 2018: 155). Yeni muhasebe anlayışında mesleği icra eden kişilerin, işletme süreçlerine uyum sağlayacak, elde edilen gerçek zamanlı raporların analizlerinin yapılması ve yorumlanmasında doğru ve titiz bir şekilde davranacak biçimde yetiştirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu zorunluluk, bilgiye hızlıca erişim sağlayan, değişen teknolojilere uyum sağlayan karar verme süreçlerinde rol almaktan ve gerektiğinde risk almaktan kaçınmayan, sorunlara kolayca çözüm getirebilen meslek mensuplarının yetiştirilmesi için nitelikli muhasebe eğitimi gerekli kılmıştır. Elektronik kaynaklı değişimi zorunlu kılan bu eğitim, temel muhasebe eğitiminin yanında teknik alt yapı eksikliğinin azaltılması ve personellerin gelişen teknolojiye entegre olmasını sağlayacak donanımda olmalıdır (Erdoğan, 2020: 11).

Bu eğitimler ve dijital uygulamaların gerek muhasebe bilgi sistemine gerekse meslek mensuplarına sağladığı avantajlara aşağıda yer verilmiştir (Çetin ve Eren, 2015: 99):

- Zaman tasarrufuyla verimlilik artmaktadır.
- Defter tutma işlemleri kolaylaşmıştır.
- İşlemler hızlı bir şekilde yapılmakta, yapılan işlemler daha anlaşılır ve güvenilir bir hal almaktadır
- Oto kontrol kolayca sağlandığından hata yapma olasılığı azalmıştır.
- Daha az personel ile daha çok iş yapma imkânı doğmuştur; bu kapsamda maliyetlerde düşüşler yaşanmaktadır.
- Mesleki olarak dijital gelişime olan bakış açısı olumlu yönde etkilenmiş; gelişmelerin takibi kolaylaşmıştır.
- İşlerin yapılmasında kalite artışıyla birlikte müşteri memnuniyeti artmaktadır.
- Bilgi aktarımı daha hızlı, güvenilir ve kolay olduğundan zaman sıkıntısına ilişkin sorunlar minimum seviyeye düşmüştür.
- Çalışanların işe olan isteğini ve bağlılığını pozitif yönde etkilemiştir.
- İletişim açısından ortaya çıkan yüklü maliyetlerin düşmesine katkı sağlamıştır.

Dijital dönüşüm, SMMM'ler için muhasebe mesleğinin beraberinde denetim mesleğinin de seyrini değiştirmiştir. Denetim işinin yer ve zamandan bağımsız bir şekilde yapılmasına olanak sağlayan dijital devrim, denetime ilişkin görüşlerin oluşturulmasında gerekli olan kanıtların toplama yöntemlerini de değiştirecektir. Denetim sonucunda oluşturulan belgelerin tamamının dijital ortama aktarılması ve dijital ortamlarda incelenmesi, fiziksel sayımların yerini teknolojik sayımlara bırakması, mutabakat işlemlerinin online sistemler aracılığıyla eşzamanlı yapılması gibi avantajlar sunmaktadır. Ayrıca denetim alanındaki personel sayısında azalmayı sağlarken; denetime olan güveni de olumlu yönde etkilemektedir (Dursun vd., 2019: 268).

4. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Son yıllarda dijitalleşme önem kazanan ve sürekli gelişim gösteren bir durum haline gelmiştir. Bu yüzden birçok meslek gurubu dijital dönüşümde yaşanan teknolojik gelişmelerden faydalanmayı tercih etmiştir. Bu durum, araştırmacıların da dijital dönüşüm sürecine olan ilgisini arttırmış ve bu kapsamda yapılan ulusal/uluslararası akademik çalışmaların sayısı artmıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, dijital dönüşüm, dijital dönüşümün kabul görme durumu, meslek mensuplarının, özellikle muhasebe meslek mensuplarının, dijital dönüşümü işlerin yürütülmesinde temel alması ve yapay zekâ sistemlerine olan bakış açıları gibi birçok konu araştırılmıştır. Buna ilişkin olarak literatürde yer alan akademik çalışmaların bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

Bhimani ve Willcocks (2014), çalışmalarında Sayısallaştırma, yazılım ve işlem gücündeki gelişmelerin ve beraberindeki veri patlamasının, işletmelerin muhasebe ve finans bilgi sistemine yansıdığı ileri sürmüşlerdir. ‘Büyük Veri’ ve veri analizi tekniklerinin, yöneticilerin yapılandırılmış ve yapılandırılmamış bilgiler üzerinde hareket etmelerini sağladığını ancak bu tür gelişmelerin kurumsal strateji, firma yapısı ve bilgi sistemleri tasarımı arasında geleneksel olarak varsayılan ardışık ve doğrusal bağlantıların artık geçerli olmadığı yönünde sonuçlar elde etmişlerdir.

Sutton vd. (2016) yaptıkları literatür taramasında muhasebede yapay zekânın kullanımıyla ilgili durağanlığın olduğunu vurgulamışlardır.

Orhan (2017) çalışmasında, muhasebe meslek mensuplarının bilgi teknolojilerine ve bu kapsamdaki dönüşüme olan bakış açılarını değerlendirmiştir. Teknolojik gelişmelere önem verildiği ancak alt yapı yetersizliğinin buna büyük engel oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır.

Smith (2018) dijital dönüşüm sürecinde ortaya çıkan önemli teknolojik gelişmeler içerisinde yer alan Blockchain teknolojisinin muhasebe mesleğine olan etkilerini inceleyen çalışmada, iç kontrol sisteminin başarılı bir şekilde uygulanmasının mesleki olarak başarılı sonuçları doğuracağından bahsetmiştir.

Whitman ve Sobczak (2018) çalışmalarında ise, yapay zekânın (AI) muhasebe mesleği ve bu mesleğin geleceği üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu kapsamda muhasebe meslek mensuplarına anket tekniğini kullanarak uyguladıkları bir araştırma yapmışlardır. Mesleki olarak yapay zekânın algılanma düzeyinin tespitine yönelik yapılan bu çalışmada muhasebecilerin yapay zekâ ile ilgili olumlu bakış açılarının olduğu ve yapay zekânın iş performansını arttırdığı gibi bulgular edinmişlerdir.

Serçemeli (2018) çalışmasında, yapay zekâ kavramı ve bu kavramın muhasebecilik mesleğine olan yansımalarından bahsederek, yapay zekâ teknolojilerinin kullanımının kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, muhasebecilik mesleğinin dijital dönüşüm sürecinin sonucu yeni bir unvan olan “Muhasebe Veri Stratejisti” ile değiştirilmesi gerektiğini ve muhasebe alanında ekonomik, teknik ve personel açısından yeterli yatırımların yapılmasının olumlu olacağı yönünde sonuçlara yer vermiştir.

Türker (2018) muhasebe meslek mensuplarının müşterilerine daha kaliteli, güvenli, doğru ve tarafsız bilgi verebilmesi amacıyla yeni teknolojileri öğrenmesi zorunluluğunu, dijital dünyaya göre yapılandırılmış küresel iş dünyasının beklentilerini karşılamamanın dijital dönüşüm sürecine ayak uydurmakla mümkün olduğunu vurgulamıştır.

Dursun vd. (2019) çalışmalarında dijitalleşme ile gelişim gösteren Endüstri 4.0 'ün muhasebe mesleğine birçok açıdan katkısı olduğunu belirtmişlerdir. Dijitalleşmenin denetimde sağladığı kolaylıktan dolayı devletin vergi takibinin kolaylaşması, yanıtıcı belge ve açıklamaların minimum düzeye inmesi, mevzuatların daha açık hala gelmesi gibi katkılarından bahsetmişlerdir.

Yardımcıoğlu vd. (2019), muhasebe mesleğinde dijitalleşmeyle birlikte ortaya çıkan Endüstri 4.0 sanayi devrimi gibi yeni teknolojilerin kullanılması gerektirdiğini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda mesleği icra edenlerin muhasebe bilgisine ek olarak uygun teknolojileri benimsemesinin kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu vurgulamışlardır.

Gulin vd. (2019), dijital dönüşüm sürecinin muhasebe mesleği açısından ortaya çıkaracağı zorlukları inceleyen bu çalışmalarında, teknoloji ile ortaya çıkan yeni durumları analiz ederek; muhasebe meslek mensuplarının adaptasyon sürecinde karşılaşılabilecekleri zorlukları ortaya koymuşlardır. Bu zorluklar içerisinde, teknolojik gelişmelerin işlerin yerine getirilmesinde ve mühendislik teknolojilerinin kullanımının meslek mensupları için zor ancak gerekli olacağını vurgulamışlardır.

Karajovic vd. (2019), çalışmalarında dijital dönüşümün gelişimine paralel olarak ortaya çıkan teknolojilerden biri olan Blockchain'in muhasebe sürecine olan etkilerini incelemişlerdir. Bu teknolojinin kullanılmasıyla ortaya çıkan endişeleri gidermek amacıyla Blockchain 'e yönetilen eleştirileri ve buna ilişkin fikirleri tespit etmişlerdir. Vergi kaçakçılığı gibi durumların azaltılmasına katkı sağlaması gibi konularda meslek mensuplarına yardımcı olabileceklerini de ifade etmişlerdir.

Yücel ve Adiloğlu (2019), son yıllarda önem kazanan dijitalleşmenin ve teknolojinin muhasebe mesleğine getirdiği yeniliklere ve mesleğin geleceğine olan etkilerine yer verdikleri çalışmalarında, dijital dönüşüm sürecine ve teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmek amacıyla meslek mensuplarının sürekli kendilerini geliştirmelerinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamışlardır.

Gacar (2019) çalışmasında dijital dönüşüme bağlı olarak ortaya çıkan yapay zekâ sistemlerinin muhasebe mesleğinde kullanılmasıyla ortaya çıkan fırsat ve tehditleri incelemiştir. Çalışma sonucunda, dijitalleşme ile ortaya çıkan bu teknolojik sistemlerin kullanımının meslek mensuplarında bilgili olma, teknolojik düşünme gibi niteliklerin hızla kazandırılması gibi fırsatlar tespit edilirken; ülkemizde vergi odaklı muhasebe anlayışının hâkim olması, mevzuatların sık sık değişmesi, muhasebe işlerinin teknolojiye uyum konusunda zorluk yaşaması gibi durumlar ise tehdit olarak tespit edilmiştir.

Erdoğan (2020), anket tekniğini kullanarak Malatya ilinde aktif olarak çalışan muhasebe meslek mensuplarını örneklem olarak aldığı bu çalışmasında, dijital dönüşüm süreciyle birlikte e-uygulamaların kullanılmasının hem yapılan iş hem de işi yapanların niyetleri açısından olumlu yönde etkisinin olduğunu sonucuna varmıştır.

Möller vd. (2020), çalışmalarında dijitalleşmenin yönetim muhasebesini alanını bozma potansiyeline sahi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun dijitalleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan uygulamaların hem iş modelleri hem de denetim sürecini, denetçilerin rollerini de etkilediği yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Karcıoğlu ve Binici (2021), muhasebe mesleğinin ve muhasebe eğitiminin gelişim göstermesinde dijital bilgi ve teknolojilerin iyi anlaşılması gerektiğini; eğitim müfredatında bu kapsamda yapılacak olan iyileştirmelerin muhasebe mesleğinin geleceğine olumlu katkı sunması açısından önem arz ettiğini ifade etmişlerdir.

Agistono vd. (2021), kamu hizmetlerinde dijitalleşme sürecinin hesap verebilirlik ve muhasebe işleyişi ve muhasebe mesleğine olan etkilerini incelemek isteyen araştırmacılar, çalışma sonucunda sürecin muhasebe meslek ve hesap verilebilirlik rollerinde önemli etkiye sahip olduğu; dijitalleşmenin sosyal eşitlik ve kapsayıcılık etkilerine daha fazla dikkat etme ihtiyacını ortaya çıkardığı gibi sonuçlar elde etmişlerdir.

Büyükarıkan (2021) dijital dönüşüm sürecinde ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin muhasebe mesleğine olan etkilerinin incelendiği bu çalışmada, bulut bilişim, e-fatura, e-denetim ve e- muhasebe gibi teknolojilerin klasik muhasebe anlayışının yıkılmasına destek olacağı ve bu kapsamda meslek mensuplarının sürekli olarak gelişime açık olacaklarını vurgulamışlardır. Özellikle üniversitelerde muhasebe alanında eğitim alan öğrencilerin bu teknolojik gelişmelere açık olarak kendilerini yetiştirmelerinin muhasebe meslek mensuplarından gelecek olan eleştirileri azaltacağı yönünde sonuçlara yer vermişlerdir.

Güney (2022), çalışmasında dijitalleşmenin muhasebe mesleği üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu kapsamda yapmış olduğu çalışmada, dijital muhasebenin, muhasebe işlemlerinin daha kolay ve pratik hale gelmesinde etkili olduğu, muhasebe faaliyetlerinde üretkenlik ve verimliliği arttırmada önemli rol oynadığını ileri sürmüştür. Hem muhasebe mesleğinde hem de muhasebe eğitiminde ciddi ilerlemeyi gerektiren bu sürecin dikkate alınması, eğitim ile muhasebe bilgi sistemleri arasında etkileşimin sağlanması gerektiği yönünde sonuçlara ulaşmıştır.

Awang vd. (2022), muhasebecilerin dijitalleştirilmiş becerilerini ve bilgilerini geliştirmek için önemli fırsatlara sahip olduğunu belirten araştırmacılar, çalışmaları sonucunda dijitalleşmenin muhasebe mesleğini icra eden bireylerdeki risk ve fırsat algısına olan etkilerini demografik özellikler açısından incelemek istemişlerdir. 546 muhasebe meslek mensubunu kapsayan çalışmada, cinsiyete ya da yaşa göre bu algılarda bir farklılık olmadığı gibi sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca dijitalleşmenin gelecek vaat ettiğini ileri sürmüşlerdir.

5. MALİ MÜŞAVİRLİK MESLEĞİNDE DİJİTALLEŞME ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde; araştırmanın amacı ve önemi, kapsamı; verilerin elde edilmesi ve analizi, bulgular ve değerlendirme alt başlıkları yer almaktadır.

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanların hayatını derinden etkileyen teknolojik gelişmelerin dijitalleşmeyi beraberinde getirmesi ve her alana yayması kaçınılmaz bir hal almıştır. Hayatın hemen hemen

bütün alanlarında etkisini gösteren dijitalleşme icra edilen mesleklerin işleyişinde ve geleceğinde de büyük yankılar uyandırmaya başlamıştır. Bu kapsamda çalışmadaki temel amaç, dijitalleşmeye bağlı olarak değişen Dünya’da muhasebe mesleğinin işleyişi, dijitalleşme uyum gösterme durumu ve meslek mensuplarının dijitalleşme sürecine olan yaklaşımlarını ortaya koymaktır. Çalışma, dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine ve dijitalleşmenin muhasebe bilgi kalitesine olan etkilerini ortaya çıkarması açısından önem taşımaktadır.

5.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, dijitalleşmenin mali müşavirlik mesleğine olan etkilerini ortaya koymayı amaçladığından aktif olarak Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik mesleğini yürüten meslek mensupları çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, çalışmaya yüz yüze görüşme imkanı olması nedeniyle Elbistan’da aktif olarak çalışan mali müşavirler dâhil edilmiştir. Katılımcılar tarafından sorulara verilen cevaplar tekrarlanmaya başladığı noktada veri doygunluğuna ulaşıldığı düşüncesiyle görüşmelere son verilmiştir. Görüşme yapılan SMMM sayısı 6’dır. Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü 1 olabileceği gibi 12’de olabilir (Patton, 1990:196). Bu kapsamda bu çalışmaya gönüllülük esası dikkate alınarak katılımcı desteği sağlamak isteyen 6 meslek mensubu dâhil edilmiştir. Bu sayı nitel veri analizleri için yeterli görülmektedir.

5.3. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırma verilerinin elde edilmesinde nitel veri toplama yöntemi olan görüşme formu tekniği kullanılmıştır. Görüşme sırasında katılımcılara konuya ilişkin sorular yöneltilmiştir. Soruların oluşturulması aşamasında konuyla ilgili literatür taraması yapılmış ve alanında uzman akademisyen ve muhasebe meslek mensupları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda edinilen bilgiler ışığında görüşme formları oluşturulmuştur. Görüşme için öncelikle meslek mensupları telefon aracılığıyla iletişime geçilmiş, çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirmeler yapılarak randevu istenmiştir. Alınan randevulara istinaden yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek uygulama yapılmıştır. Araştırmada nitel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Nitel analiz, sınırlı sayıda örneklemin kullanılması, az bilinen konuları ele alan araştırma yöntemlerinden biridir (Ruyter ve Scholl, 1998: 8). Araştırmadaki sorunları yorumlayıcı bir şekilde incelemeyi amaçlayan nitel araştırmalar, sosyal ortamlarda yer alan birey veya grupların sorularına yanıt aramaya çalışmaktadır (Altunışık vd., 2010: 302; Berg ve Lune, 2015: 25). Ayrıca araştırmada durum analizi yapılmıştır. Durum analizi, nitel araştırmalarda bir ya da birden fazla durumun ortaya çıkması ve derinlemesine incelenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 12). Araştırma sonucunda elde edilen sonuçların analizi için MaxQda 2020 veri analiz programı kullanılmıştır.

5.4. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Nitel araştırmalar sonucunda toplanan verilerin raporlanması ve ulaşılan sonuçlara nasıl ulaşıldığının tespiti için geçerlilik ve güvenilirlik analizin yapılması şarttır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 12). Araştırmanın geçerliliğinin tutarlı olması için araştırmanın bulgularının da kendi içinde tutarlı olması gerekmektedir (Gülbahar ve Koşar, 2020: 1007). Bundan dolayı araştırmanın geçerliliği katılımcılardan alınan doğrudan alıntılara yer verilerek ve araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan literatür taraması ile sağlanmıştır. Araştırmanın

güvenilirliğinde ise Miles ve Huberman'ın kullandığı formül dikkate alınmıştır. Formül değerinin %80'e yakın olması araştırmanın güvenilir olduğunu ifade etmektedir (Şahin vd., 2019: 1414). Buna göre, $[Görüş\ birliği / (Görüş\ ayrılığı + Görüş\ birliği) \times 100]$ formülü uygulandığında bulunan sonuç %82'dir.

5.5. Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında uygulanan görüşme formları sonucunda edinilen verilere, analiz ve değerlendirmelere değinilmiştir. Araştırma problemine açıklık getirmesi için yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ve değerlendirmelerine yer verilerek; çalışmaya katılım sağlayan meslek mensupları K1'den K6'ya kadar kodlanmıştır.

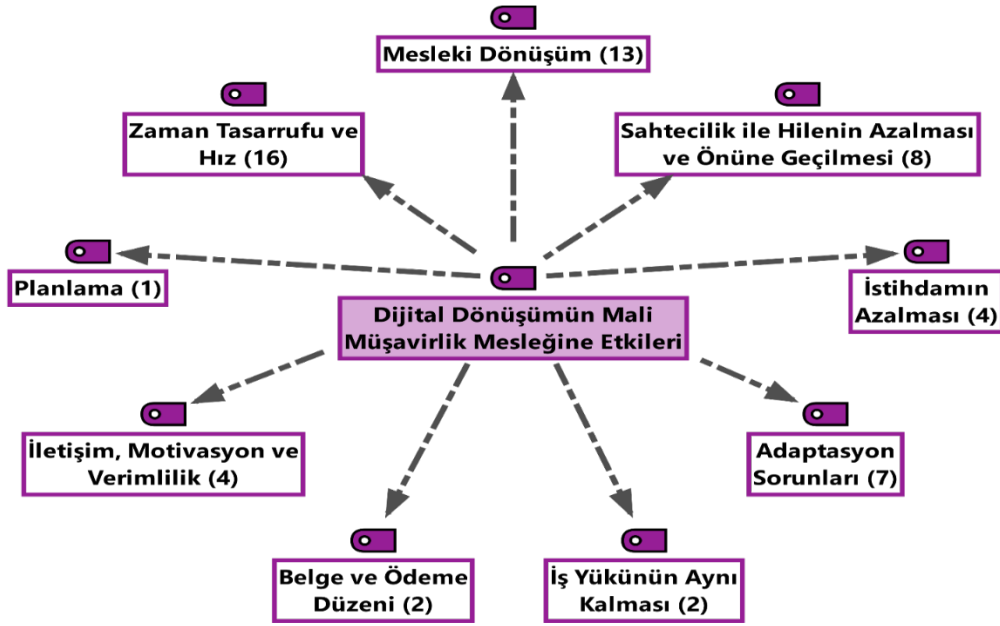
Çalışma Şekil 1'de görüldüğü üzere 2 tema altında toplanmıştır. Bunlar; dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine etkileri ve dijitalleşmenin muhasebe bilgi kalitesine etkisidir.

Şekil 1. Kavram Haritası

5.5.1 Dijital Dönüşümün Mali Müşavirlik Mesleğine Etkileri

Araştırma kapsamında ele alınan ilk tema dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine etkileri temasıdır. Dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine etkileri teması katılımcı ifadeleri doğrultusunda; zaman tasarrufu ve hız, mesleki dönüşüm, sahtecilik ile hilenin azalması ve önüne geçilmesi, adaptasyon sorunları, iletişim, motivasyon ve verimlilik, istihdamın azalması, belge ve ödeme düzeni, iş yükünün aynı kalması (iş yükünün azalmaması) ve planlama olmak üzere 9 kavram ile ifade edilmiştir. Dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine etkileri temasına ait kavramlar Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2. Dijital Dönüşümün Mali Müşavirlik Mesleğine Etkilerine Ait Kavramlar

Katılımcılar tarafından dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine etkileri temasında yoğun olarak ifade edilen zaman tasarrufu ve hız kavramıdır. Katılımcılar dijital uygulamalar ile birlikte iş yüklerinin azaldığını ve zamandan tasarruf sağladıklarını ifade etmişlerdir. K2, K4 ve K6 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"Dijitalleşme ile iş yükümüzün hafiflediğini düşünüyorum. Her ne kadar art arda yenileri eklense de eski sistemle bu yük kaldırılamazdı. Devlet Kurumlarından daha hızlı dönüşler alınması sağlandı. Her türlü başvurular kolaylıkla yapılabilir. Kurumlara gitmeye gerek kalmadan hızlı sonuçlar alınabiliyor..." "Dijitalleşme sayesinde bu işleri daha kısa sürede yapabiliyoruz. Zira eski şartlarda bu işleri yetiştirmek mümkün değildi." (K2)

"-Muhasebede önemli dijital dönüşümler, e-fatura, e-defter, e-arşiv, e-kayıt, e-irsaliye, e-belge uygulamalarıdır. Muhasebede dijital dönüşümler için en önemli süreçlerden biri olan e-fatura, kâğıt ortamında hazırlanan faturanın elektronik sistemde oluşturulmasıdır-faturanın kâğıt faturadan farkı, düzenlendiği anda kayıtlara geçmesidir. Bu şekilde zamandan büyük ölçüde tasarruf ediyoruz." (K4)

"Dijitalleşme insan hayatını kolaylaştıran kendine ve sevdiğine sosyal çevresine zaman ayırmak için hayatın içinde yer alması gereken bir unsur zaman yönetimine gelince insanın hayatında en önemli faktör zaman tekrar geri dönüşümü olmayan o anı hak ederek bilinçli bir şekilde değerlendirilmesi gereken bir an dijitalleşme doğru yerde ve zamanda kullanır ise insan hayatında olumlu yönde etkili olacağını düşünüyorum."(K6)

K5 kodlu katılımcı ise dijitalleşme artsa dahi iş yükünün aynı kalacağını belirterek şu ifadelerde bulunmuştur:

"Düzenlenen veya düzenlediğimiz faturalar direk muhasebe sistemimize düşüyor ve bu şekilde en büyük sorunlarımızdan birisi olan belge düzensizliği ortadan kalkmış oluyor..."

"Hızlandığını düşünebiliriz ama sürekli değişiklik yapıldığından iş yükünün azaldığı düşünülemez. Ara eleman bulamıyoruz ki motivasyon olsun." (K5)

Katılımcılar tarafından sıkça ifade edilen bir diğer kavram ise mesleki dönüşümdür. Katılımcılar dijital dönüşüm ile birlikte meslekte gerekli olan araç gerecin azaldığını, tüm işlemlerin bilgisayar üzerinden yapılması ile mesleki anlamda dönüşüme uğradıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca mesleki saygınlığın arttığını da ifade etmişlerdir. K1, K2 ve K3 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"Dijital dönüşüm ile birlikte veri kayıtları artık çok kolay ve erişilebilir bir hale geldi. Öngörülmektedir. Doğrudur çünkü bu devir artık kâğıt kalem defter devri değil aynı zamanda giderleri de azaltma konusunda da çok iyi bir sistem." (K1)

"Dijitalleşmenin mesleğin saygınlığını arttırdığını düşünüyorum. Bizler ve çalışanlarımız mecburen teknolojiye ayak uydurmak zorunda kaldı. Teknoloji ilerlemeyi teşvik etti. Üzücü olmakla birlikte Covid sürecinin dijitalleşmeyi hızlandırdığını görebiliyoruz. Hepimizde bu hıza ayak uydurduk." (K2)

"Yaşanan dijital dönüşüm mesleğimiz üzerinde olumlu yansımaları bulunmaktadır. Bu süreçte sadece muhasebe meslek elemanlarının değil mükelleflerinde bu sürece hazır olmaları muhasebe iş ve işlemlerini daha etkin hale getirecektir." (K3)

Dijital dönüşümün muhasebe mesleğine olan bir diğer etkisi ise, sahtecilik ile hilenin azalması ve önüne geçilmesidir. Katılımcılar meslek ile ilgili işlemlerin dijital ortama taşınması ile belgeler üzerinde yapılan sahteciliğin azaldığını ve dijital uygulamaların belge sahteciliğinin önüne geçtiğini ifade etmişlerdir. K4 ve K6 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"Hile ve sahte belge düzenlemelerini tamamıyla ortadan kaldırmamış olsa da bu anlamda büyük rol oynamaktadır."... "Dijital dönüşümün en etkili olduğu konu hata ve hilenin önüne geçmiş olmasıdır. Sahte belge düzenlenmesine engel olmakta çok etkin rol almıştır. Kayıtlar dijital dönüşüm ortamında olduğu için karşılıklı mutabakat olmadan düzeltme yapılamıyor ve bu şekilde hata ve hilenin önüne geçilmiş olunuyor. Tutmuş olduğumuz Yevmiye ve Defter-i Kebir gibi mali dönem defterlerinin de dijital ortamda gönderilmeye başlanması hilenin tam anlamıyla önüne geçmiştir." (K4)

"Dijitalleşme mesleğimizdeki aksaklık, hata ve hile konusunda olumlu yönde etki sağlamaktadır dijitalleşme yaygınlaştığı ve çoğaldığı zaman bu tür olumsuz şeylerin daha aza ineceği düşüncesindeyim." (K6)

Katılımcılar tarafından sıkça ifade edilen bir diğer etki ise adaptasyondur. Katılımcılar gerçekleşen dijital dönüşüme ayak uyduramayan meslek mensupları olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle zorluk yaşayan kesimin eski meslek mensupları olduğunu ifade etmişlerdir. K4 ve K6 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"Dönüşüme ayak uyduramayan meslek mensuplarının zorluk yaşadığı kısımlar da var. Dijital dönüşüm sistemine geçişin tam anlamıyla sağlanamadığı için sürekli ve hızlı bir

şekilde değişim yaşıyor bu sebepten dolayı meslek mensupları uyum sağlamakta zorluk yaşıyor." (K4)

"Dijital dönüşüm tüm dünyada ve özellikle bizim mali müşavirlik mesleği üzerinde çok hızlı bir dönüşüme girmiş olması eski meslek mensupları ile yeni meslek mensupları arasında kendisini dijitalleşmeye ayak uyduramayan meslek mensupları ile büyük bir uçuruma sebebiyet vermiştir. Dijital değişimin yanında gerek bilgi gerek eğitim olarak eski nesil meslek mensubu insanlarımızın da dijital dönüşüme acilen entegre edilmesi gerekmektedir diye düşünüyorum." (K6)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kavramlar iletişim, motivasyon ve verimlilik kavramıdır. Katılımcılar dijital dönüşümün personelle olan iletişimde etkili olduğunu, personelin motivasyonunu arttırdığını belirtmişlerdir. Uzun saatler süren işlemlerin çok kısa sürede halledilmesinin personel üzerinde verimlilik artışı sağladığını ifade etmişlerdir. K1, K2 ve K4 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"Personelle iletişim ve motivasyon yönünde çok etkilemiştir. Örnek verecek olursak karşıt bir inceleme istendiği zaman işlemler bir tık yakınımızda." (K1)

"Hatta kurumlardaki memurlara mail yolu ile ulaşılabilir ve onlarda dönüş yapıyor. Bana göre Türkiye şartlarında bu bir mucize." (K2)

"Personelin motivasyonu ve verimliliğini arttırdığı konusunda, saatler süren işlemleri daha kısa sürede yaptıkları için personelin verimliliği artmış oluyor." (K4)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kavramı istihdamın azalması kavramıdır. Katılımcılar dijital dönüşüm ile birlikte iş yükünde yaşanan azalmanın mali müşavirlik mesleğindeki istihdamı azaltma yönünde etkileyeceğini ifade etmişlerdir. K4 ve K6 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"İşletme bilgi kullanıcılarına uyumlu olan sistemle daha az personele ihtiyaç duyulacağı açıktır. Veri giriş, kayıt ve raporlama gibi muhasebenin klasik fonksiyonlarını gerçekleştiren meslek mensuplarına değil işletme için mali konularında çözümler geliştiren meslek mensuplarına ihtiyaç duyulacağını düşünmekteyiz." (K4)

"Küresel güçler zaten insan gücünü azaltıp üretimi ve kazancı çoğaltma peşinde bu nedenle de dijital ortamda her şey yapılabilir ve yaşanabilir. Ve bu nedenle de istihdam azalır." (K6)

Katılımcılar tarafından ifade edilen diğer kavram belge ve ödeme düzenidir. Katılımcılar dijital dönüşümün düzenlenen belge ve faturalar üzerinde kolaylık sağladığını ifade etmişlerdir. K1 ve K4 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"Dijital dönüşüm birçok konuda iş hayatımızı kolaylaştırmıştır. Örneğin; banka ödemeleri, SGK ödemeleri vergi ödemeleri EFT ve buna benzer bir ödeme konusunda hayatımızı çok kolaylaştırmıştır. Ayrıca günlerce manuel işlem yapmak zorunda kaldığımız defter tutma işlemleri artık çok kolay ve de kolayca ulaşabilmemizi sağlamıştır." (K1)

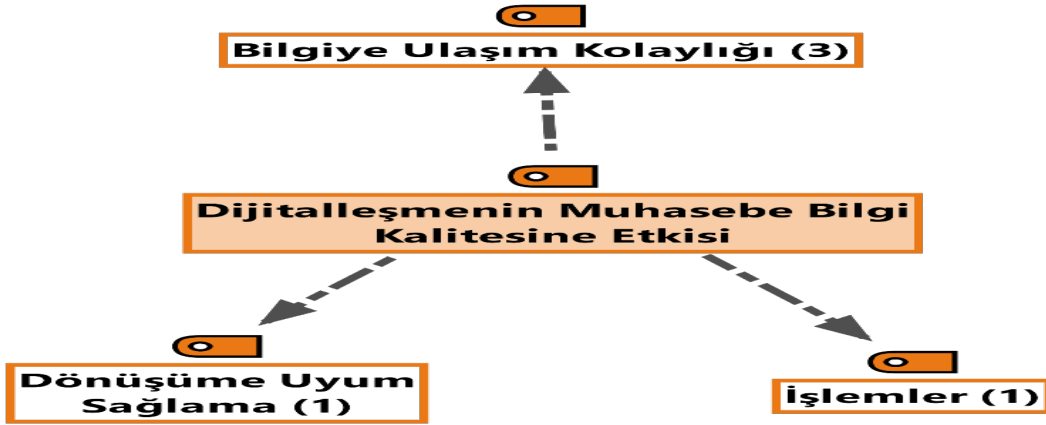
"Düzenlenen veya düzenlediğimiz faturalar direk muhasebe sistemimize düşüyor ve bu şekilde en büyük sorunlarımızdan birisi olan belge düzensizliği ortadan kalkmış oluyor." (K4)

K3 kodlu katılımcı tarafından ifade edilen son kavram ise planlamadır. K3 kodlu katılımcı dijital dönüşüm ile birlikte işlerin daha planlı bir şekilde ilerleyeceğini belirtmiştir. Katılımcının ifadesi şöyledir:

"Zor olandan kolay olana doğru işleri yapmak, işleri planlanan güne ve saate göre yaparak, sürüncemede bırakmamak, bir işi bitirmeden diğerine geçmemek." (K3)

5.5.2. Dijitalleşmenin Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi

Bu araştırma kapsamında ele alınan ikinci tema dijitalleşmenin muhasebe bilgi kalitesine etkisi temasıdır. Dijitalleşmenin muhasebe bilgi kalitesine etkisi teması katılımcı ifadeleri doğrultusunda; bilgiye ulaşım kolaylığı, dönüşüme uyum sağlama ve işlemler olmak üzere 3 kod ile ifade etmişlerdir. Dijitalleşmenin muhasebe bilgi kalitesine etkisi temasına ait kavramlar Şekil 3’de görülmektedir.

Şekil 3. Dijitalleşmenin Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi Temasına Ait Kavramlar

Şekilde görüldüğü gibi bilgiye ulaşım kolaylığı dijitalleşmenin muhasebe bilgi kalitesine olan etkilerinden biridir. Katılımcılar dijital dönüşümün muhasebe bilgi kalitesine etkisinden bahsederken, dijital dönüşüm ile birlikte bilgiye artık çok daha kolay ve hızlı ulaştıklarını ifade etmişlerdir. K2 ve K6 kodlu katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şöyledir:

"Önceden Mevzuatı kitap ya da dergilerle takip ediyorduk. Ülkemizde değişen kanun hızına hiçbir yayın evi yetişemiyordu. Bir bilgi bir yılda çöp oluyordu. Şimdi Mevzuat dijital ortamda ve her gün yenileniyor. Ulaşım çok daha kolay. Eskiden yeni konularda odaların eğitim vermesini beklerdik ve eğitime ulaşım zordu. Şimdi eğitimler online. Ulaşıla birlik arttıkça meslek mensuplarının bilgisi daha da artıyor. Meslek üstatlarının makalelerine kolaylıkla erişilebiliyor. Buda yeni yetişen arkadaşlara kaliteli kaynak sağlıyor." (K2)

"Elbette ki vardır daha düzgün anlaşılabilir ve okunabilir bir bilgi akışına büyük ölçüde yardımcı olacağı kanaatindeyim." (K6)

K4 kodlu katılımcı tarafından ifade edilen diğer kavram dönüşüme uyum sağlamadığıdır. K4 kodlu katılımcı dijital dönüşüme ayak uydurabilen mali müşavirlerin bilgi kalitesine katkı sağlayacağını belirterek şu ifadelerde bulunmuştur:

"Dijital dönüşüme uyum sağlayan meslek mensubu dijitalleşmenin getirdiği yeniliklere kendisini hazırlayarak muhasebe bilgi kalitesini de geliştirmiş olacak. Meslek mensubunun var olan muhasebe bilgisini dijitalleştirmeye uyum sağlayarak kullanırsa muhasebe bilgi kalitesini arttırmış olur." (K4)

K1 kodlu katılımcı tarafından ifade edilen son kavram ise işlemler kavramıdır. Katılımcının ifadesi şu şekildedir:

"Dijitalleşmenin muhasebe üzerinde kalitesi üzerinde çok etkisi vardır. Örnek vergi beyanları ödemeler fatura takip çek senet-ve banka işlemleri gibi." (K1)

Tablo 1. Mali Müşavirlerin Bakış Açısı ile Mali Müşavirlik Mesleğinde Dijital Dönüşümün Değerlendirilmesi Konusuna Ait Katılımcı İfade Yoğunluğu

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6
Dijital Dönüşümün Mali Müşavirlik Mesleğine Etkileri						
Zaman Tasarrufu ve Hız	●	●	●	●	●	●
Mesleki Dönüşüm	●	●	●	●	●	●
Sahtecilik ile Hilenin Azalması ve Önüne Geçilmesi	●	●	●	●	●	●
Adaptasyon Sorunları	●	●	●	●	●	●
İletişim, Motivasyon ve Verimlilik	●	●	●	●	●	●
İstihdamın Azalması	●	●	●	●	●	●
Belge ve Ödeme Düzeni	●	●	●	●	●	●
İş Yükünün Aynı Kalması	●	●	●	●	●	●
Planlama	●	●	●	●	●	●
Dijitalleşmenin Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi						
Bilgiye Ulaşım Kolaylığı	●	●	●	●	●	●
Dönüşüme Uyum Sağlama	●	●	●	●	●	●
İşlemler	●	●	●	●	●	●

Mali müşavirlik mesleğinin dijital dönüşüm ile ilgili katılımcı görüşlerini katılımcı bazlı incelediğimizde Tablo 1'de görüldüğü üzere katılımcılar farklı noktalarda değerlendirmişlerdir. Tablo 1'e göre dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine etkileri katılımcılar tarafından daha yoğunlukta ifade edilmiştir. Özellikle K2, K3 ve K4 kodlu katılımcılar, zaman tasarrufu ve hız, mesleki dönüşüm ve sahtecilik ile hilenin azalması ve önüne geçilmesi kodları ile ilgili yoğun görüşlerde bulunmuşlardır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilişim alanında yaşanan gelişmeler özellikle dijitalleşme bilginin hızlı elde edilmesi, saklanması, düzenlenmesi ve sunulması açısından birçok mesleki alanda önemli düzeyde dönüşüm sağlamıştır. Bu süreçte karşı karşıya kaldığımız dijital dönüşüm ve yapay zekâ bazı mesleklerin gelecekteki durumu ile ilgili birçok yeni yaklaşımları da ortaya çıkarmıştır. Bu yaklaşımlar, birçok meslekte işlerin yapılışını kolaylaştıracağı, iş yükünü azaltacağı, motivasyonu, etkinliği, verimliliği artıracığı gibi olumlu gelişmelerin olacağı; bu değişime uyum sağlamayan meslek mensuplarının başarılı olamayacağı hatta bazı mesleklerin geleceğinin olmayacağı yönündedir. Bilişim teknolojilerinde değişim ve gelişmelerin hızlı yaşandığı bu süreçte muhasebe mesleği de büyük oranda etkilenmiştir. Finansal süreçlerin

kontrolü elektronik ortamda yapılmaya başlanmış, meslekte birçok yeni dijital uygulamaların kullanımını zorunlu hale gelmiş ve meslek mensuplarında olan beklentiler de değiştirmiştir.

Yaşanan gelişmelere bağlı olarak çeşitli çevreler tarafından ortaya konulan yukarıda da ifade edilen yaklaşımların yanında muhasebe meslek mensuplarının da bu konudaki görüşleri önemlidir. Bu çalışma, yaşanan bu değişim dönüşüm sürecinin meslek üzerindeki etkilerinin muhasebe meslek mensupları tarafından ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada toplanan verilerin analizinde elde edilen bulgular; “dijital dönüşümün mali müşavirlik mesleğine etkisi” ve “dijitalleşmenin muhasebe bilgi kalitesine etkisi” temaları altında toplanmış ve ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

Dijital dönüşümün, mali müşavirlik mesleğinde;

- İş yükünü azalttığı,
- Zaman tasarrufu sağladığı,
- Uygulamada (bilgisayar, internet) büyük bir dönüşüm yaşattığı ve bu sayede mesleğin itibar kazandığı,
- Sahteciliğin ve hilenin azalttığı,
- İletişimin, motivasyonun ve verimliliğin arttığı,
- Belge düzenlemede ve ödemelerde kolaylık sağladığı ve
- İşlerin daha planlı bir şekilde yapılması gibi olumlu etkilerinin olduğu şeklindedir.

Ayrıca; iş yükünün aynı kaldığı, özellikle eski meslek mensuplarının uyum sorunu yaşadığı ve istihdamın azalacağı yönündeki olumsuz görüşler, çalışmanın bir diğer sonucudur. Bunun yanında dijital dönüşümün;

- Bilgiye ulaşımı kolaylaştırması,
- İşlemlerin uygulanmasını ve takibini kolaylaştırması yönüyle ve
- Meslek mensuplarının dönüşüme ayak uydurmasıyla birlikte muhasebe bilgi kalitesine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma, sadece bir şehirde mali müşavirlere uygulanmıştır. Bundan sonraki yapılacak olan çalışmalar; farklı şehirlerde mali müşavirlere, yeminli mali müşavirlere ve bağımsız denetçilere hem nicel hem nitel olarak karma bir yöntem uygulanabilir. Dijital dönüşüm algısının bu üç meslek mensupları açısından farklılaşp farklılaşmadığı ortaya konulabilir.

KAYNAKLAR

Agistono, Deborah- Saliterer, Iris-Steccolini, Ileana (2021), Digitalization, Accounting and Accountability: A Literature Review and Reflections on Future Research in Public Services. Financial Accountability & Management (38), pp.152-176.

Altunışık, Remzi- Coşkun, Recai- Yıldırım, Engin- Bayraktaroğlu, Serkan (2010), Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı. Sakarya Yayıncılık.

- Awang, Yunita- Shuhidan, Shazalina Mohamed- Taib, Azuraidah- Rashid, Norfadzilah- Hasan, Mohd Sidki (2022), “Digitalization of Accounting Profession: An Opportunity or a Risk for Future Accountants?”, In Proceedings, MDPI, 82 (93), pp. 1-10
- Akdoğan, Nalan- Akdoğan, M. Uğur (2018), “Büyük Veri Bilişim Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Uygulamalarına ve Muhasebe Mesleğine Etkisi”, Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi (55), ss.1-14.
- Allen, C. Robert (2011), The British Industrial Revolution in Global Perspective, In Proceedings of the British Academy, 167, pp.199-240.
- Arslan, M. Coşun- Karkacier, A. (2019), “Dijital Dönüşüm Sürecinde Yönetim Muhasebesinin Geleceğini Etkileyen Faktörlere Kavramsal Bir Bakış”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(6), 430-442.
- Banger, Gürcan (2018), Endüstri 4.0 ve Akıllı İşletme, Dorlion Yayıncılık, Ankara
- Berg, Bruce- Lune, Howard (2015), Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (H. Aydın, Çev). Eğitim Yayınevi, Konya
- Bhimani, Alnoor- Willcocks, Leslie (2014), Digitisation, ‘Big Data’ and The Transformation of Accounting Information. Accounting and Business Research, 44(4), pp. 469-490.
- Büyükarıkan, Ulukan (2021), “Teknolojik Gelişmelerin Muhasebe Mesleği Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (52), ss.269-288.
- Çetin, Hüseyin- Eren, Teyfik (2015), “Muhasebe Meslek Mensupları Tarafından Bürolarda Kullanılan Muhasebe Paket Programı Seçimi: Konya İline Yönelik Bir Araştırma”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 29(1), ss.83-100.
- Dursun, Günay Deniz- Ektik, Doğuş- Tutcu, Burçin (2019), “Mesleğin Dijitalleşmesi: Muhasebe 4.0.”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(6), ss.264-271.
- Henriette, Emily- Feki, Mondher- Boughzala,, Imed (2015), “The Shape of Digital Transformation: A Systematic Literature Review”, MCIS 2015 Proceedings, pp. 431-443).
- Erdoğan, Ebru (2020), “Dijital Muhasebe Uygulamaları Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli ile İncelenmesi: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Erkuş, Hakan- Chiu, Viktoria (2014), “On the Research Contribution of XBRL Literature-A Bibliometrics Analysis”, Eurasian Journal of Business and Economics, 7(13), pp.173-188.
- Erturan, İlkay Ejder- Ergin, Emre (2018), “Büyük Verinin Muhasebe ve Denetim Alanlarına Uyumu”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(81), ss.208-222.

- Fırat, Saniye Ümit- Fırat, Oktay Zihni (2017), “Sanayi 4.0 Devrimi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme: Kavramlar, Küresel Gelişmeler ve Türkiye”, Toprak İşveren Dergisi (114), ss.10-23.
- Gacar, Anil (2019), “Yapay Zekâ ve Yapay Zekânın Muhasebe Mesleğine Olan Etkileri: Türkiye’ye Yönelik Fırsat ve Tehditler” Balkan Sosyal Bilimler Dergisi (8), ss.389-394.
- Gönen, Seçkin- Solak, Bilal (2017), “Maliye Bakanlığı E-Dönüşüm Sürecinin Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Bir Alan Araştırması”, Muhasebe ve Finansman Dergisi (76), ss.62-80.
- Gulin, Danimir- Hladika, Mirjana- Valenta, Ivana (2019), “Digitalization and the Challenges for the Accounting Profession”, Business Administration & Business Economics, Marketing, Accounting, 1, pp.502-511.
- Gülbahar, Çağrı Aydın - Koşar, Didem (2020). Özel okul yöneticilerinin yetenek yönetimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi,, 8(3), ss.1000-1028.
- Güney, Aysel (2022), Muhasebede Dijitalleşmenin Rolü. Journal of Human Sciences,, 19(2), ss. 190-201.
- Karajovic, Maria- Kim, Henry M.- Laskowski, Marek (2019), “Thinking Outside the Block: Projected Phases of Blockchain Integration in the Accounting Industry”, Australian Accounting Review, 29(2), pp.319-330.
- Karcıoğlu, Reşat- Binici, Fatih Ömür (2021), “Dijital Dönüşümün Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Etkisi” Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(2), ss.226-241.
- Koç, Tayfun Çağlar- Teker , Suat (2019), “Industrial Revolutions and its Effects on Quality of Life”, PressAcademia Procedia,, 9(11), pp.304-311.
- Möller, Klaus- Schaffer, Utz- Verbeeten, Frank (2020), Digitalization in Management Accounting and Control: An Editorial. Journal of Management Control, 31, pp. 1-8.
- Orhan, Berna (2017), “Bilgi Teknolojilerindeki Gelişmelerin Muhasebe Meslek Mensuplarının Verimliliğine Etkileri”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Patton, Michael Quinn (1990), Qualitative Evaluation and Research Methods, SAGE Publication, inc.
- Ruyter, Ko De- Scholl, Norbert (1998), Positioning Qualitative Market Research: Reflections from Theory and Practice. Qualitative Market Research: An International Journal, 1(1), pp.7-14.

- Schwab, Klaus (2017), Dördüncü Sanayi Devrimi (Çeviren: Dicleli, Z.), Optimist Yayıncılık, İstanbul
- Serçemeli, Murat (2018), “Muhasebe ve Denetim Mesleklerinin Dijital Dönüşümünde Yapay Zekâ”, Turkish Studies, 13(30), ss.369-386.
- Sevilengül, Orhan (2009), Genel Muhasebe, Gazi Kitabevi, Ankara
- Smith, Sean Stein (2018), “Blockchain Augmented Audit–Benefits and Challenges for Accounting Professionals” The Journal of Theoretical Accounting Research, 14(1), pp.117-137.
- Sutton, Steve G- Holt, Matthew- Arnold, Vicky (2016), “The Reports of my Death are Greatly Exaggerated: Artificial Intelligence Research in Accounting”, International Journal of Accounting Information Systems(22), pp.60-73.
- Şahin, Yağmur- Uysal, Selami- Saraç, Lutfi- Gündoğdu, Kerim (2019), Nitel Araştırma Dersinin Lisansüstü Öğrenciler ve Öğretim Elemanlarınca Bütüncül Olarak Değerlendirilmesi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7(4), ss. 1408-1429.
- Tsai, Chih Fong (2007), “On Classifying Digital Accounting Documents”, International Journal of Digital Accounting Research, 7(13), pp.51-69.
- Türkel, Süleyman- Yeşilkuş, Fatma (2020), “Dijital Dönüşüm Paradigması: Endüstri 4.0.”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(5), ss.332-346.
- Türker, Masum (2018), “Dijitalleşme Sürecinde Küresel Muhasebe Mesleğinin Yeniden Şekillenmesine Bakış”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(1), ss.202-235.
- Whitman, Cheyenne- Sobczak, Matthew (2018), “AI: Overrated or the Future of Accounting”, Undergraduate Student Research Awards (45), pp.1-26.
- Yardımcıoğlu, Mahmut- Karahan, Murat- Yörük, Ali (2019), “Dijitalleşme Işığında Muhasebe Mesleğinin Geleceği”, Muhasebe Enstitüsü Dergisi (61), ss.35-46.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan (2016), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık
- Yücel, Göksel- Adiloğlu, Burcu (2019), “Dijitalleşme-Yapay Zekâ ve Muhasebe Beklentiler”, Muhasebe ve Finans Tarihi Dergisi (17), ss.47-60.